

Co všechno smějí kamery ve službách státu? Jasnou odpověď nedávají úřady ani zákon

Autor: Jan Moláček

Jaké zákony upravují používání kamer a automatických systémů sledování, které požívá policie a další bezpečnostní složky včetně BIS? Umožňují na veřejných prostranstvích zaznamenávat cokoli, nebo existují hranice, za které nelze zajít? Je situace v Česku podobná jako v jiných zemích? Deník N přináší odpovědi na nejdůležitější otázky v kauze, kterou odstartovala informace, že systém na kontrolu dálničních známek měl umožňovat i automatické sledování pohybu a pořizování fotek všech aut.

Jaké zákony upravují kamerové sledování?

Policie, která systém automatické kontroly vozidel používá už řadu let, se sama odvolává na zákon o policii. Konkrétně na jeho pasáž, která jí umožňuje natáčet osoby na veřejně přístupných místech. Nahrávání sice zákon umožňuje jen tehdy, pokud je to „nezbytné pro plnění jejich úkolů“, obě formulace jsou ale natolik široké, že se jimi dá obhájit prakticky cokoli.

Systém, který policie používá, ale není pouhým „pořizováním záznamu“. Kamery totiž kromě nahrávání videa nebo pořizování fotek dělají ještě další, mnohem sofistikovanější věc – „přečtou“ každou SPZ, která v jejich zorném poli projede, a uloží ji do databáze.

Tím ale policie získává osobní údaje a zasahuje do oblasti ošetřené zákonem na jejich ochranu. Proto také systém automatické kontroly vozidel v roce 2016 kontroloval Úřad pro ochranu osobních údajů, na který se obrátila nespokojená řidička.

Kontrola zjistila mimo jiné to, že ani v rámci policie nejsou jednotná pravidla, pokud jde třeba o dobu, po kterou jsou osobní údaje uloženy. Policie v Ústeckém kraji třeba ukládá espézetky na rok a fotky aut na půl roku. Pražská policie si fotky nechává v databázi jen dva měsíce, seznam SPZ pak půl roku.

Jenže úřad v protokolu o kontrole pouze konstatoval, že zákon o ochraně osobních údajů výslovně vyjímá bezpečnostní složky z mnoha povinností, které ostatní správci osobních údajů mají, a že dobu uchování dat proto nemůže hodnotit. To se týká i zpravodajských služeb, které navíc ani nespádají pod pravomoc ÚOOÚ, ale mohou je kontrolovat pouze parlamentní komise.

Do hry navíc loni vstoupil Zákon o zpracování osobních údajů, kterým Česko přejalo evropskou směrnici GDPR. Podle vedoucí analytického oddělení ÚOOÚ Soni Matochové se praxe bude postupně sjednocovat, zpřesňovat a trend se bude ubírat spíše směrem k větší ochraně soukromí.

„Bude se to cízelovat směrem k větší citlivosti, k ochraně osobních údajů a soukromí. Technologie do toho dramaticky zasahují, jejich absolutní spolehlivost neexistuje,“ říká Matochová.

Kam až může stát ve sledování zajít?

Na veřejně přístupných místech ho prakticky nic neomezuje. Čehož ostatně využívá – policie shromažďuje data o všech autech a jejich snímky. Byť není zcela jasné, zda šly požadavky BIS v připravovaném systému kontroly dálničních známek ještě dál, podle některých informací serveru Seznam se zdá, že zpravodajci chtěli minimálně kvalitnější fotky. Důvodem mělo být, že chtěli identifikovat i osoby v autech, což dnes – alespoň podle kontroly ÚOOÚ z roku 2016 – nejde. *„Osoby jedoucí ve vozidle, tedy řidič a spolujezdec, nejsou běžně identifikovatelné. Pouze za příznivých světelných podmínek a znalosti osob jedoucích ve vozidle je možné s určitou pravděpodobností tyto rozpoznat,“* stojí v protokolu.

Kontrarozvědka přitom popírá, že by požadovala, aby ze systému mohla získat fotografie celé posádky vozů. *„BIS žádala o možnost v případě plnění úkolů získat data o registrační značce včetně fotografie výřezu registrační značky a případně, umožní-li to systém, pouze čelní (tzn. přehledové) fotografie automobilu, tak jak je měl systém běžně poskytovat. Jednalo by se o stejný typ fotografie, jaké dnes získává Policie ČR při kontrolách rychlosti,“* napsala v prohlášení BIS .

„Obecně lze říct, že plošné a nerozlišující sledování by nemělo být přípustné. Lidé by neměli mít pocit, že jsou neustále sledováni. Taková situace může být považována za ohrožení demokratického právního státu,“ řekla Deníku N Matochová.

Podle ní ale nelze odpovědět například na otázku, jaké rozlišení fotografie už je nepřiměřeným zásahem do soukromí. *„Ptáte se tak, že je těžké odpovědět,“* říká Matochová s tím, že rovnováhu mezi různými proti sobě jdoucími zájmy budou muset najít až soudy. *„Právo na ochranu osobních údajů není absolutní, ale je vyvažováno s dalšími právy a zájmy, sem patří i bezpečnost,“* upozorňuje šéfka analytického oddělení ÚOOÚ.

Jak je to jinde v Evropě?

Stručně řečeno: panuje v tom trochu chaos. V podstatě totožný systém, jaký používá česká policie, funguje třeba ve Velké Británii. Tamní policisté využívají jedenáct tisíc kamer, které do databáze každý den uloží kolem padesáti milionů údajů o projíždějících autech. Data se mažou po roce. *„Systém prokázal svou důležitost ve vyšetřování řady přečinů, mimo jiné při pátrání po ukradených vozidlech, odhalování jízdy bez povinného ručení a při vyšetřování případů terorismu a závažné organizované kriminality,“* píše britská policie na svých webových stránkách.

Opačná situace je třeba v Rakousku, které zavedlo digitální dálniční známky v roce 2018. Nezrušilo ovšem ty nalepovací – každý si může vybrat. Rakousko přitom známky nekontroluje plošně, ale jen namátkově mobilními kamerami. Údaje z nich přitom výslovně nesmějí sloužit k ničemu jinému než právě ke kontrole známek.

„Systém ukládá výhradně data vozidel, která nemají platnou dálniční známku, všechna ostatní jsou okamžitě vymazána. Data slouží výhradně a pouze jako důkaz provinění proti povinnosti mít známku. Policie nemá k těmto údajům přístup,“ napsala Deníku N mluvčí rakouské dálniční společnosti ASFINAG Michaela Goldová.

Také k údajům z kamer na dálnicích a odpočívadlech se rakouská policie dostane pouze v případě, že kamery zaznamenají nějaký incident. *„Můžeme je předat jen z rozhodnutí soudu,“* dodává Goldová.

Představitelé rakouské policie si ale na nemožnost používat data z dopravních kamer v médiích často stěžují a řadu let se pokoušejí prosadit změny zákonů. Zatím marně.

Proti plošnému zaznamenávání espézetek se loni v listopadu vyslovili také němečtí ochránci osobních údajů (každá spolková země má svého). Policie podle nich porušuje zákon, když zaznamenává značky aut bez konkrétního důvodu.

„Záznam SPZ všech vozidel, která projíždějí kolem záznamového zařízení, vede k tomu, že se všichni účastníci provozu mohou stát objektem vyšetřování a je možné sestavovat profil jejich pohybu. Tak široký záběr nelze ničím odůvodnit a ospravedlnit,“ stojí v prohlášení německé obdoby našeho ÚOOÚ.

„Trend vede k jednotnosti, v německém a rakouském prostředí je tradičně větší opatrnost a ochrana osobních údajů a soukromí,“ řekla Deníku N Matochová s tím, že se situace v EU bude podle ní postupně sjednocovat v závislosti na rozsudcích Soudního dvora EU.